

АКАДЕМИК Е.А. БӨКЕТОВ АТЫНДАҒЫ
ҚАРАҒАНДЫ УНИВЕРСИТЕТІ

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚ

Оқу құралы

Қарағанды
2023

ӘОЖ 341 (075.8)
КБЖ 67.412 я73
Х17

*Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Ғылыми кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылды
(20.06.2023 ж. № 17 хаттама)*

Авторлар:

**А.А. Нукушева, Р.Б. Жағалов,
Ш.Р. Мулькибаева, Д.К. Рустембекова**

Пікір жазғандар:

М.К. Сүлейменов, Каспий қоғамдық университетінің Жеке құқық ғылыми-зерттеу институтының директоры, Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі, заң ғыл. д-ры, профессор;
С.Т. Тыныбеков, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің азаматтық құқық және азаматтық іс жүргізу, еңбек құқығы кафедрасының меңгерушісі, заң ғыл. д-ры, профессор;
Г.А. Ильясова, Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің азаматтық және еңбек құқығы кафедрасының профессор-зерттеушісі, заң ғыл. канд., профессор

X17 Халықаралық жеке құқық : оқу құралы / А.А. Нукушева, Р.Б. Жағалов, Ш.Р. Мулькибаева т.б. — Қарағанды : Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің баспасы, 2023. — 401 б.

ISBN 978-601-362-147-0

Ұсынылған оқу құралы жоғары оқу орындарының заң факультеттерінің «6В04205 — Кәсіпкерлік қызметті құқықтық реттеу», «6В04201 — Құқықтану» білім беру бағдарламалары бойынша оқитын студенттерге, оқытушыларға және халықаралық жеке құқықтың өзекті мәселелеріне қызығушылық танытатындарға арналған.

Оқу құралында халықаралық жеке құқық теориясының заманауи мәселелері қарастырылған. Атап айтқанда, мынадай мәселелер, пәні, әдісі, коллизиялық нормалары және халықаралық жеке құқық жүйесі; халықаралық жеке құқық қайнар көздерінің түсінігі мен түрлері; коллизиялық нормаларының құрылымы, түрлері, түсіндірмесі және қолданылуы; халықаралық жеке құқық нормаларын қолданудың негізгі құқықтық мәселелері; халықаралық жеке құқық субъектілері және олардың құқықтық мәртебесі; халықаралық жеке құқықтағы сыртқы экономикалық мәмілелер; жолаушыларды, жүктерді және жолжүкті халықаралық тасымалдаудың түсінігі мен ерекшеліктері; халықаралық несиелік және есеп айырысу қатынастары; халықаралық жеке құқықтағы зияткерлік меншік; халықаралық жеке құқықтағы неке-отбасы қатынастары; халықаралық еңбек құқығы; халықаралық азаматтық процестің мәселелері.

ӘОЖ 341 (075.8)
КБЖ 67.412 я73

ISBN 978-601-362-147-0

© Академик Е. А. Бөкетов атындағы
Қарағанды университеті, 2023

МАЗМҰНЫ

БЕЛГІЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР.....	3
ГЛОССАРИЙ.....	6
Алғы сөз.....	9
ТАҚЫРЫП 1. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚТЫҢ ТҮСІНІГІ.....	10
§ 1. Қазіргі әлемдегі халықаралық жеке құқықтың орны мен рөлі.....	10
§ 2. Халықаралық жеке құқықты реттеу пәні: халықаралық жеке құқықпен реттелетін қатынастардың негізгі белгілері, көлемі және ауқымы.....	11
§ 3. Шетелдік элементпен күрделенген, азаматтық-құқықтық қатынастарды құқықтық реттеу әдістері.....	18
§ 4. Халықаралық жария және халықаралық жеке құқықтың арақатынасы.....	30
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:.....	33
ТАҚЫРЫП 2. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚТЫҢ ҚАЙНАР КӨЗДЕРІ.....	34
§ 1. Халықаралық жеке құқық қайнар көздерінің түсінігі мен түрлері.....	34
§ 2. Халықаралық шарт.....	38
Екіжақты және көпжақты шарттар.....	38
§ 3. Мемлекетішілік (ішкі ұлттық) заңнама.....	51
§ 4. Әдет-ғұрып: түсінігі мен мағынасы. Халықаралық-құқықтық және сауда әдет-ғұрыптары.....	54
§ 5. Сот прецеденті құқық қайнар көзі ретінде.....	56
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:.....	57
ТАҚЫРЫП 3. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚТАҒЫ КОЛЛИЗИЯ НОРМАЛАРЫ МЕН БАЙЛАМДАР.....	58
§ 1. Коллизиялық норманың құрылымы. Коллизиялық норманың көлемі мен байламы.....	58
§ 2. Коллизиялық нормалардың түрлері.....	60
§ 3. Негізгі бекіту формулалары.....	64
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:.....	72
ТАҚЫРЫП 4. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ НОРМАЛАРЫН ҚОЛДАНУ: НЕГІЗГІ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР.....	73

§ 1. Халықаралық жеке құқық нормаларын қолдану сатылары.....	73
§ 2. Коллизия нормасын қолдану: негізгі құқықтық мәселелер.....	74
§ 3. Коллизиялық норма сілтеме жасайтын құқықты қолдану: негізгі мәселелер.....	95
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:	107
ТАҚЫРЫП 5. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚ СУБЪЕКТИЛЕРІ	108
§ 1. Халықаралық жеке құқық субъектілері және оларға қолданылатын құқықтық режим	108
§ 2. Қазақстан Республикасындағы шетел азаматтары мен азаматтығы жоқ адамдардың құқықтық жағдайы	110
§ 3. Қазақстан Республикасындағы шетел азаматтары мен азаматтығы жоқ тұлғалардың азаматтық құқық қабілеттілігі мен әрекетке қабілеттілігі	117
§ 4. Занды тұлғалардың құқықтық жағдайының негіздері: «ұлт» және «статут» (мәртебе).....	121
§ 5. Халықаралық заңды тұлғалар	132
§ 6. Мемлекеттің халықаралық жеке құқық субъектісі ретіндегі құқықтық жағдайының ерекшеліктері	141
§ 7. Мемлекет иммунитетінің түсінігі, мазмұны және түрлері	145
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:	153
ТАҚЫРЫП 6. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚТАҒЫ МЕНШІК ҚҰҚЫҒЫ	154
§ 1. Заттық құқықтардың коллизиялық мәселелері.....	154
§ 2. Шетел инвестицияларын құқықтық реттеу	162
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:	185
ТАҚЫРЫП 7. СЫРТҚЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ МӘМІЛЕЛЕР	186
§ 1. Сыртқы экономикалық мәмілелер мен сыртқы экономикалық келісімшарттардың түсінігі.....	186
§ 2. Сыртқы экономикалық мәмілелердің коллизиялық мәселелері.....	192
§ 3. Халықаралық сатып алу-сату бойынша әмбебап халықаралық конвенциялар: жалпы сипаттама	200

§ 4. Халықаралық сауда әдет-ғұрыптары. Lex mercatoria...	208
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:	217
ТАҚЫРЫП 8. ЖҮКТЕР МЕН ЖОЛАУШЫЛАРДЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТАСЫМАЛДАУ	218
§ 1. Халықаралық тасымалдау түсінігі, ерекшеліктері мен түрлері	218
§ 2. Халықаралық теміржол тасымалдары.....	220
§3. Халықаралық автокөлік тасымалдары	223
§4. Халықаралық әуе тасымалдары	227
§ 5. Халықаралық теңіз тасымалдары	231
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:	236
ТАҚЫРЫП 9. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ НЕСИЕЛІК ЖӘНЕ ЕСЕП АЙЫРЫСУ ҚАТЫНАСТАРЫ	237
§ 1. Халықаралық есеп айырысу қатынастарының түсінігі. Қазақстанның валюталық заңнамасы	237
§2. Халықаралық есеп айырысу нысандары	246
§ 3. Халықаралық несиелік қатынастар түсінігі. Вексель есеп айырысу және несие құралы ретінде	262
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:	266
ТАҚЫРЫП 10. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚТАҒЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ МЕНШІК	267
§ 1. Интеллектуалдық меншік түсінігі мен мазмұны.....	267
§ 2. Авторлық және сабақтас құқықтарды халықаралық-құқықтық қорғау	271
§ 3. Өнеркәсіптік меншікті халықаралық-құқықтық қорғау	278
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:	286
ТАҚЫРЫП 11. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚТАҒЫ НЕКЕ ЖӘНЕ ОТБАСЫ ҚАТЫНАСТАРЫ	288
§ 1. Шетелдік элементпен қиындатылған неке-отбасы қатынастар түсінігі, оларды құқықтық реттеудің ерекшеліктері	288
§ 2. Неке және отбасы қатынастары саласындағы коллизиялық мәселелер	292
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:	299
ТАҚЫРЫП 12. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЕҢБЕК ҚҰҚЫҒЫ	300

§ 1. Халықаралық еңбек қатынастары және еңбек қатынастары саласындағы коллизиялық қағидалар.....	300
§ 2. Шетелдіктердің еңбек жағдайларын халықаралық-құқықтық реттеу	302
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:	311
ТАҚЫРЫП 13. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АЗАМАТТЫҚ ПРОЦЕСС	
.....	
§ 1. Халықаралық азаматтық процесс ұғымы.....	312
§ 2. Шетелдіктердің процесстік жағдайы	312
Өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтар:	324
«ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚ» ПӘНІ БОЙЫНША	
ЕМТИХАНҒА ДАЙЫНДАЛУҒА АРНАЛҒАН ТЕСТІК	
ТАПСЫРМАЛАР.....	329
ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ.....	387

Оқу басылымы

**Нукушева Айгуль Ашимовна,
Жағалов Рүстем Бағдатұлы,
Мулькибаева Шынар Рамазановна,
Рустембекова Динара Кенжебековна**

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚ

Оқу құралы

Авторлық тұлғадан басылды

Басуға қол қойылған күні 05.07.2023 ж.
Пішімі 60x84 1/16. Ксерокстік қағаз. Times гарнитурасы.
Шартты баспа табағы 25,06 б.т. Есептік баспа табағы 23,30 б.т.
Таралымы 50 дана. Тапсырыс № 76.

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
100024, Қарағанды қ., Университет к-сі, 28.

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің
Баспасында басылып шықты
Тел. (7212) 35-63-16. E-mail: izd_kargu@mail.ru